

ΦΙΛΩΝΟΣ ΚΤΕΝΙΔΟΥ

Καθημερινή Γ. Θ. Κανδαγιάδου - Καίαν

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΤΗΣ Ε. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡ. ΠΟΛΕΩΣ

32
K

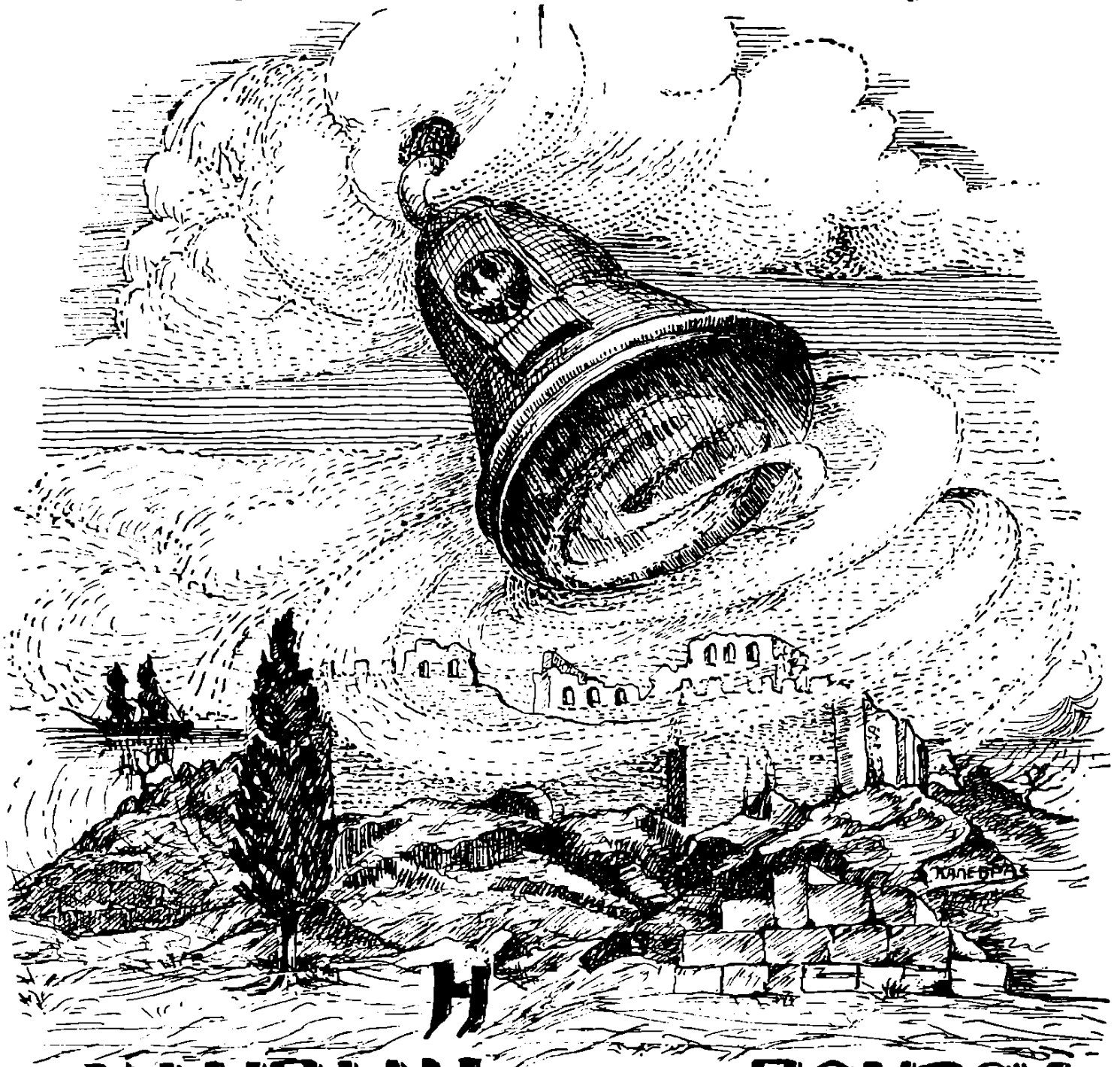
Η

ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Τὸ τραγούδι τῆς χαμένης Πατρίδος

ΦΙΛΩΝΟΣ ΚΤΕΝΙΔΟΥ

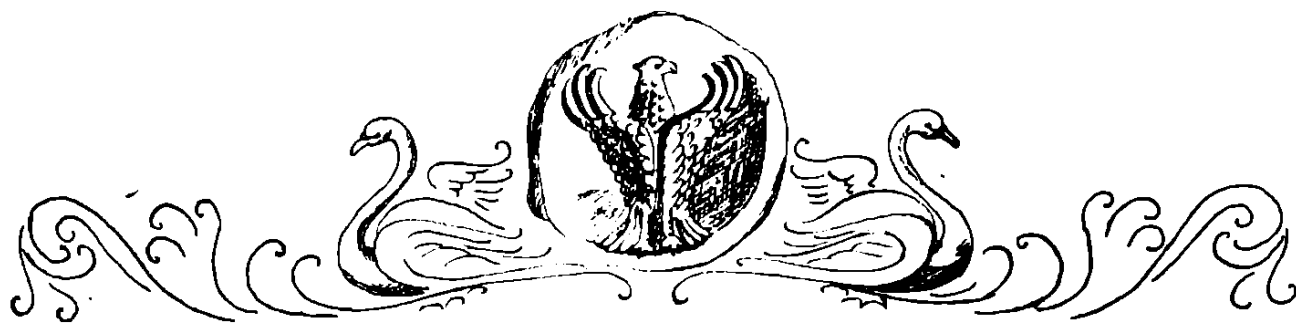

Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΧΑΜΕΝΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1955

Γιὰ εὐλαβικὸ μνημόσυνο στοὺς
νεκροὺς ποὺ μέινανε 'σ' ἐκεῖνα
τὰ ἅγια χώματα

γιὰ χαιρετιστήριο μῆνυμα στὸν τόπο
ὅπου γεννηθήκαμε

γιὰ ὕμνο σιτὴ δόξα καὶ τὴν ἀθανασία
τοῦ Πόντου

πα ρ α δ ί δ ω

σ' ὅλους ποὺ ὑπερηφανεύονται γιὰ
τὴν πατρίδα τὴν Ἑλληνικὴ
τὴν

ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

τὸ τραγούδι τῶν χαμένων πατρίδων

ποὺ γράφηκε μὲ νοσταλγικὰ δάκρυα
πόνου καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν
ἀφοσίωση καὶ τὴν πίστιν στὰ πεπρω-
μένα τοῦ ἔθνους.

Εἰς μνήμην

I

- 1 Ἐναν πουλὶν, μαῦρον πουλὶν, μαῦρον ἄμον τὴν Νύχταν,
δλονυχτὶς τριγύριζεν δλόγερα ἔς σὸν Κάστρεν,
ἔς σὸν Κάστρεν, ἔς σὰ καστρότοιχα τῇ μαυρο - Τραπεζούντας,
ποὺ ἔχ' τὰ ρίζας ἔς σὸν γιαλὸν καὶ τὴν κορφὴν ἀτ' ἔς σ' ἄστρᾶ
π' εἶχεν δέκα καστρόπορτας, κι' οὐλᾶ χαλκοδεμένα,
κι' ἀπ' ἔξ' ἃ σὰ καστρόπορτας, ὁρμὶα καὶ ποτάμια,
ντὸ ἔδεναν καὶ ἔλυναν, γεφύρια σιδερένια...
- 8 Ὅλεν ὁ κάστρεν ἔλαμπεν, ἄμον ντὸ λάμπ' ὁ Ἥλεν,
καὶ τὸ Παλάτιν ἔλαμπεν, ἄμον διαμάντ' ἔς σὸν Φέγκον,
τῇ Βασιλέα τὸ παλάτ', τοὶ Κομνηνῶν φωλέα,
π' ἔτον τρανὸν καὶ θαυμαστὸν, κάστρεν ἀπάν' ἔς σὸν Κάστρεν.

- 12 Κᾶποτ' ἐγέντονε σεισμός, κ' ἡ Γῆ ὅλεν ἐσεῖεν,
 κ' ἕναν Δεκαπενταύγουστον, κι' ἕναν μαῦρον ἡμέραν
 ἐπάρθαν τὰ κλειδία θε, κι' ὁ κάστρεν ἐκρεμίεν...
 Ἰέμναν τὰ πόρτας ἀνοιχτά, τὸ Παλάτ' δίχως θρόνον
 καὶ δίχως τοὶ παλατιανούς, καὶ χωρίς Βασιλέαν
 ... κι' ὁ Κάστρεν ὁ θεόρατον ἐγέντον κοιμητήρι.

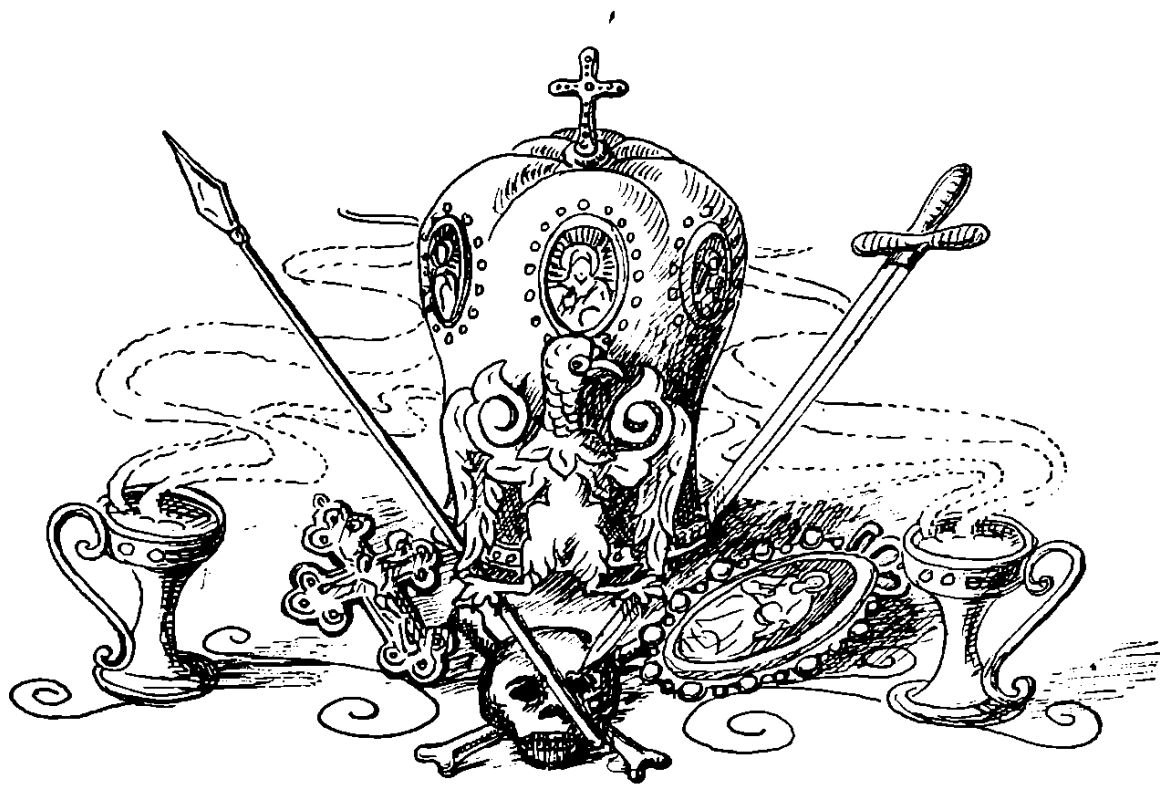
Χρόνια ἔρθαν καὶ ἰδέβανε, καιροὶ ἔρθαν καὶ παῖγ' νε...

- 19 ... Ἕναν πουλίν, μαῦρον πουλίν, μαῦρον ἄμον τὴν νύχταν,
 ὄλονυχτὶς τριγύριζεν γύρω τὰ καστροπόδια,
 π' ἐπέμναν ἔρμα κι' ἄκλερα, γομάτα κολισιάφτρας...
 Ὀλονυχτὶς τριγύριζεν, μὲ τὰ φτερὰ ἰνοιγμένα,
 καὶ ἐπεστάθεν τὴν Αὐγὴν, κ' ἐκάτσεν ἕναν ἄκραν
 μονάκριβου παρασταρί, δίχως ἐπανωθύρι,
 ἀπομεινάρ' τὴ Παλατί, κιντέας ντ' ἐγομῶθεν.

- Τερεῖ ἀπάν' τερεῖ ἀφκά, τερεῖ ὀπίσ' καὶ ἔμπροᾶ...
 μακρογουλίζ', καλοτερεῖ ἕς Ἀνατολὴν καὶ Δύσην,
 28 κι' ἀρχινᾷ νὰ μοιρολογᾷ, μ' ἀνθρώπινον λαλίαν...

I

ἄμον = ὅπως, κάστρεν = κάστρο, ὀρμία = ὄρμους, ντὸ = πού. φέγ-
 κον = φεγγάρι, ἀπάν' = πάνω, ἐσεῖεν = σφίστηκε, ἐπάρθαν = ἐπάρθηκαν,
 ἐκρεμίεν = γκρεμίστηκε, ἰέμναν = ἀπέμειναν, ἄκλερα = ἄκληρα, γομάτα =
 γεμάτα, κολισιάφτρα = σαῦρες, ἐπεστάθεν = κουράστηκε καὶ στάθηκε, πα-
 ραστάρι = τὸ πλαγινό, παραστάτης πόρτας, κιντέας = τσουκνίδες, ἐγομῶθεν =
 γέμισε, τερεῖ = κυττάζει, ἀπάν-ἀφκά = ἄνω-κάτω, ἔμπρια = ἐμπρός, μα-
 κρογουλίζ' = μακρολαιμιάζει, καλοτερεῖ = καλοκυττάζει, φτουλίγεται = (τίλ-
 λει) ξεσπᾷ τίς τριχες του, ἔερα = χήρα.

II

29 «Ἐσεῖν πλακία ἄχαρα, μάρμαρα ἀπαρδάλλᾳ
μὲ μονοκέφαλους Ἄετοὺς καὶ Μίτρας Βασιλᾶδων
μ' ἐγκόλπια Πατριαρχῶν, καὶ Σταυρὰ Δεσποτάδων,
μὲ τὰ σπαθία στρατηγῶν, παντέρας καπετάνιων.
Μάρμαρα, ντὸ ὄκεπάζετεν ὀλόθεν ἕναν Ἕθνος
ἀποῶκεπάστεν βλαβικὰ τ' ἅγια τὰ ταφία !
τὸ χῶμαν θ' εὐκαιρῶνει ἀτὸ τ' ἀνάλαφρον ἀέρας,
ντ' ἐβγαίν' ἃ σὸ ἀνάσυρμαν κι' ἃ σὸ μαῦρον τὸ κλάμαν.
... ν' ἐβγαῖνε οἱ ἀποθαμμέν' οἱ ζωντανοὶ ν'... ἐμπαῖνε...

«Οἱ ζωντανοὶ π' ἐφήκανε τὸν τόπον ντ' ἐγεννέθαν
καὶ ἐφορτώθαν τὰ στενὰ τὰ νεκρικὰ κασέλας
κ' ἐφόρεσαν τὰ σάβανα, κ' ἐσέβανε 'ς σὴν στράταν,
'ς σὴν στράταν τὴν ἀγύριστον, ντὸ πάει καὶ ὀπίσ' ἧ' ἔρται !

42 . . . Ὁ Οὐρανὸν ἐλίβωσεν, καὶ παραγαμηλώνει,
 αἰέρας παρεπύκνωσεν κ' ἐγέντον ἄμον δύσαν.
 Τὰ ράχια ἐγομώθανε, τὰ κάμπους καὶ τ' ὀρμῖα
 τὰ ἀκρογιαλῖα τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ ξερὰ τουμπία,
 καπνὸν ἂ σὸ θυμίαμαν, λιβάνι μυρωδῖαν,
 βοὴν Κατάρας, καὶ βοὴν Θεοῦ παρακαλίας.

48 Ν' αἰλοὶ ἐμέν... ἐσκέρχουνταν !.. Ν' αἰλοὶ ἐμέν... ἐφάνθαν !..
 Ἐμπροῶ πᾶν' οἱ κοδέσπενες, ἔμπροῶ καὶ οἱ νυφάδες,
 μοιρολογοῦν νοικοκυρὲς καὶ κλαῖγ'νε τὰ κορτσόπα
 καὶ ἀκλουθῖνε οἱ ἀγούρ', οἱ γέο' καὶ τὰ παιδύπα.

Σίτ' κλαῖγ'νε, σίτᾱ ἀνασύρ'ν καὶ σίτᾱ καταρούνταν,
 τὰ ραχῖα π' ἀντιβοοῦν, τὰ κάμπους π' ἀφουκρούνταν,
 ἐθαρρεῖς κι λαῖσκουνταν, θαρρεῖς καὶ λαταρίζνε,
 ἐθαρρεῖς καὶ ἐχπάστανε κ' ἐκεῖνα καὶ σουμῶνε...

56 Ν' αἰλοὶ ἐμέν, νὰ βάοι ἐμέν... Τ' ὀμμάτια μ' ντὸ ἐλέπ'νε !..

Ἀποθαμμέν' πῶς πορπατοῦν κ' ἐφτᾱγ'νε λιτανεῖαν,
 μὲ τ' Ἄγια τὰ ἔξαπτέρυγα, μ' ἀφρμένα τὰ κερία,
 μὲ τὰ ξυλένια τὰ σταυρά, 'ς σὰ λείμψανα ντ' ἐβγάλνε...
 μακρέα... μαῦρα... καὶ τρανά,... ψηλ' ἄμον κυπαρίδᾱ :

II

Πλακία = πλάκες, ἀπαρδάλια = παρδολά (μεταφορικῶς: ἐγκαταλελειμμένα),
 ὀλόεν = ὀλόκληρο, ἀποσκεπάσταν = ξεσκεπάστε, βλαβικά = εὐλαβικά, ταφῖν,
 ταφία = τάφους, εὐκαιρῶνει = ἀδιάζει, ἀνάσυρμαν = ἀναφυλλητό, ν' ἐ-
 βγαῖνε = νὰ βγοῦνε, ἐσέβανε = μπήκανε, ἐλίβωσεν = συννέφιασε, δύσα =
 ὀμίγη, ράχια = ράχες - βουνά, ἐγομώθανε = γεμίσανε, τουμπία = λοφίσκοι-
 παρακαλία = παρακάλιο, ἐσκέρχουνταν = κοντεύουν - ἔρχονται, ἐφάνθαν =
 φάνηκαν, κορτσόπα = κοριτσάκια, ἀγούρ' = ἄγουροι - ἄνδρες, σίτ' = ἐνῶ,
 ἀφουκρούνταν = ἀκροάζονται, κι = πῶς, λαῖσκουνταν = κινοῦνται - σαλεύουν,
 λαταρίζνε = σαλεύουνε λαχταρισμένα, ἐχπάστανε = ξεκίνησαν, σουμῶνε = σι-
 μώνουν - πλησιάζουν, ἐλέπ'νε = βλέπουνε, πορπατοῦν = περπατοῦν, ἐφτάγνε
 = κάμνουν, ἀφρμένα = ἀναμμένα, κερία = κηριά, ἐβγάλ'νε = βγάζουνε
 μακρέα = μακριά. —ἐπιμήκη

III

- 61 Τ'ς εἶνε ἀτοῖν, π' ἐγόμεωσαν τῇ Ζύγανας τὴν στράταν ;
 κ' ἢ στράτα ἐγέντονε ποτάμ' ἃ σὰ πολλὰ τὰ δάκρᾱ ;
 Τ' ἐλάτᾱ δάκρᾱ ἔπιγαν κ' ἐγένταν κυπαρέσᾱ
 καὶ γονατίς' ἢ Ζύγανα 'ς σῇ καμονῆς τὸ βάρος...
- 65 Ἄμον γέρος χιλιόχρονος, τὸ Κὰν τὸ ἀσημένεν
 πᾶει ἐμπροστὰ καὶ ἀκ'λουθοῦν ἢ Χάκαξα κ' ἢ Ἄτρα,
 ἢ Χάρσῆρα, ἢ Χερίανα, ἢ Ἄρδασα, ἢ Χόπᾱ
 μὲ τὰ χωρία τὰ μικρά, καὶ τὰ κεφαλοχώρᾱ
 μὲ τ' ἐγκλησίας τὰ πολλὰ καὶ μὲ τὰ Μοναστήρᾱ.
- 70 Ὁ Ἄεσέρτς φυτρών' ἀνθρώπ'ς καὶ τὸ Γουλὰτ ἰσκιάδες,
 τὸ μαῦρον τὸ Καράκαπαν κι' ἄλλο μαῦρον ἐγέντον.
 Ἐμπροδιαβαίνει τὸ Σταυρίν, ἢ Μούζαινα κ'λουθᾱ το
 μὲ τὸ Παρτίν, τῇ Βαρενοῦ καὶ τὸ Λυκάστ' ἐντάμαν,
 ἢ Μασούρα καὶ τῇ Ζαντὸν τ' Ἀγεργῇ τὸ χωρίον,
 κι' οὔλια τὰ κάστρᾱ καὶ τὰ τόπ'ς, ὀλόγερα ντ' ἐκείσαν.

III

ἀτοῖν = αὐτοί, ἀσὰ πολλὰ = ἀπ' τὰ πολλά, ἔπιγαν = ἤπιανε, ἐγένταν = ἔγιναν, καμονῆ = καῦμός, ἰσκιάδες = σκιές, τὰ τόπ'ς = οἱ τόποι, ἐκείσαν = ἐκείντο - εὗρίσκοντο, μπορὰν ἐξέγκεν = ἔβγαλε μπόρα, ἔταρασίγαν = ταράχτηκαν, ἐφουσκώθαν = φούσκωσαν, ἐξύγαν = ξεχύθηκαν, ἐγρέθεν = ἀγριεύθηκε (τρόμαξε), τσ' = τίνες ; κεμεντζές = λύρα, κόρδας = χορδές, τῇ ψῆς = τῆς ψυχῆς, ἀτς = αὐτῆς (τας).

IV

76 Ὁ Κασκαμπὰς ἐβουΐξεν καὶ τὸ Μετζιτ ἐσεῖεν,
καὶ τ' Ἀεν-Παύλου τὸ ραχίν, τρανὸν μπορὰν ἐξέγκεν·
ἐταραδίγαν τὰ νερὰ τῇ Λιμνῇ κ' ἐφουσκώθην
κ' ἐξύγαν ἔξ' κ' ἐγόμωσαν μαῦρον νερὸν τὸν τόπον...

Ἀπέσ' ἔς σὴν δύσαν ἔκλαιεν ὁ Ἀεν-Ζαχαρέας,
ἄμον ὀφιδὶ θύριγμαν καὶ Κόλασης ἀέρας
τὸ κλάψιμον· ἐγόμωσεν ὁλόγερα τ' ὀρμιά...
... Ἐγρῆθεν ἂ σὸ θύριγμαν ἢ δύσα, καὶ ἐσκῶθην...

Θεέ μ'!... Τ'ς εἶνε π' ἐφάνθηνε κ' ἐσέβανε ἔς σὴν στράταν :

85 Ἡ Κρώμ' τῇ χαρᾷ τὸ πουλίν, τῇ τραγωδί' ἢ μίνα,
μωροῦ κασέλαν ἔχτισεν ἂ σὴ λύρας τὸ ξύλον,
ἐποῖκεν φορτοδέματα τῇ κευεντζῆς τὰ κόρδας,
ἐφορτῶθην ἢ ἄκλερος, τὸ λείμψανον τῇ ψῆς ἀτς...
κ' ἐρχίνεσεν τὸ κλάψιμον καὶ τὴν μοιρολογίαν...

90 Ἀεν-Παῦλον ἐκλεῖσταν ἧά, ὁ Ταῦρον ἐγονάτ'σεν,
ὁ Κασκαμπὰς χαμήλωσεν, τὸ Μετζήτ ἐκουράεν,
καὶ τὰ Καμένα τ' ἔρημα στέκ'νε καὶ ἀφουκρουνταν...
Ἀφουκρουνταν, καὶ θλίφκουνταν, καὶ κλαῖγ'νε οὔλ' ἐντάμαν...

94—«Θέ μ', δεῖξον μας τὴν δύναμη σ'! Χριστέ μ' ποῖσον τὸ θάμα σ'!
Ποῖσον με πέτρινον κρεμόν, ἄμον τ' Ἀλογοστάρᾱ.
Ποῖσον με πράσινον λειβάδ' ἄμον τὰ Λειβαδία,
Ποῖσον μ' ἀσάλευτον ραχίν, ἄμον τὸν Ἀεν-Παῦλον.

98 «Νὰ μὴ ᾽πορῶ καὶ πορπατῶ, ᾽ς σὸν τόπο μ' ν' ἀπομένω...

Ἔχω κεπί (α) ἀπότιστα, ἀθέριστα χωράφια...

Ἔχω πρόατ' ἀνάλμεχτα, κ' ἐγίδια νὰ ἀλμέγω.

Τὰ χτήνᾱ μ' θέλ'νε τὸ πλυμὶν' ροῖν θέλ'νε τ' ἄρνια μ' !

τὰ ὄκυλῖα μ' γουρνιάγουνταν καὶ τὸ μαλῆς περμένε...

᾽Φῆκα τὰ πόρτας ἀνοιχτά, δρανὶν καὶ παραθύρια

θ' ἐμπαίν' ἀέρας κι' ἄνεμον καὶ θὰ βζύν' τὴν καντήλαν.

105 «Θεέ μ' ! Δεῖξόν τῇ δύναμῃ σ' ! Χριστέ μ' ποῖσον τὸ θάμα σ' !..

Ποῖσον με ποταμόπετραν βαρὺν τῇ καταρράχῃ,

Ποῖσον με σπέλιας κατωθύρ' ᾽ς σὴν Γῆν καταχωμένον,

Ποῖσον μ', ἂν θέλ'τς, μικρὸν λιθάρι', ἂν θέλ'τς, ποῖσο με χῶμαν.

**Θεέ μ'.. ποῖσον με ἴντιαν θέλ'τς.. μόνον ᾽ς σὸν τόπο
μ' ἄφ'ς με !**

Ἄφ'ς με ἄδᾱ νὰ θάρκουναι ᾽ς σὸν τόπον ντ' ἐγεννέθῃ,

᾽ς σὸ μνημῖαν ὅμπου ἔθαψα τὴν μάνα μ' καὶ τὸν κύρη μ'...»

112 Σίτ' ἔλεγεν, σίτ' ἔκλαιγεν καὶ σίτᾱ ἐνεσύρηνεν,

ἔρθεν καὶ παραστέκει ἅτὲν ἢ καλουδελφή ἄτς,

οἰκοκυρὰ ἢ Γίμερα, ἃ σὰ κοφρακοφώλᾱ,

ἃ σὸν Ἀγιάννεν ντ' ἀρχινοῦν, κ' ἔρχουνταν ᾽ς σοὶ Σαράντων...

Τὰ δάκρυα τουν ἐνώθανε, κ' ἐγέντανε ποτάμι...

κ' ἐποταμίγαν ᾽ς σὸ ποτάμ', ᾽ς σὴν δᾱκροχαλαρδίαν...

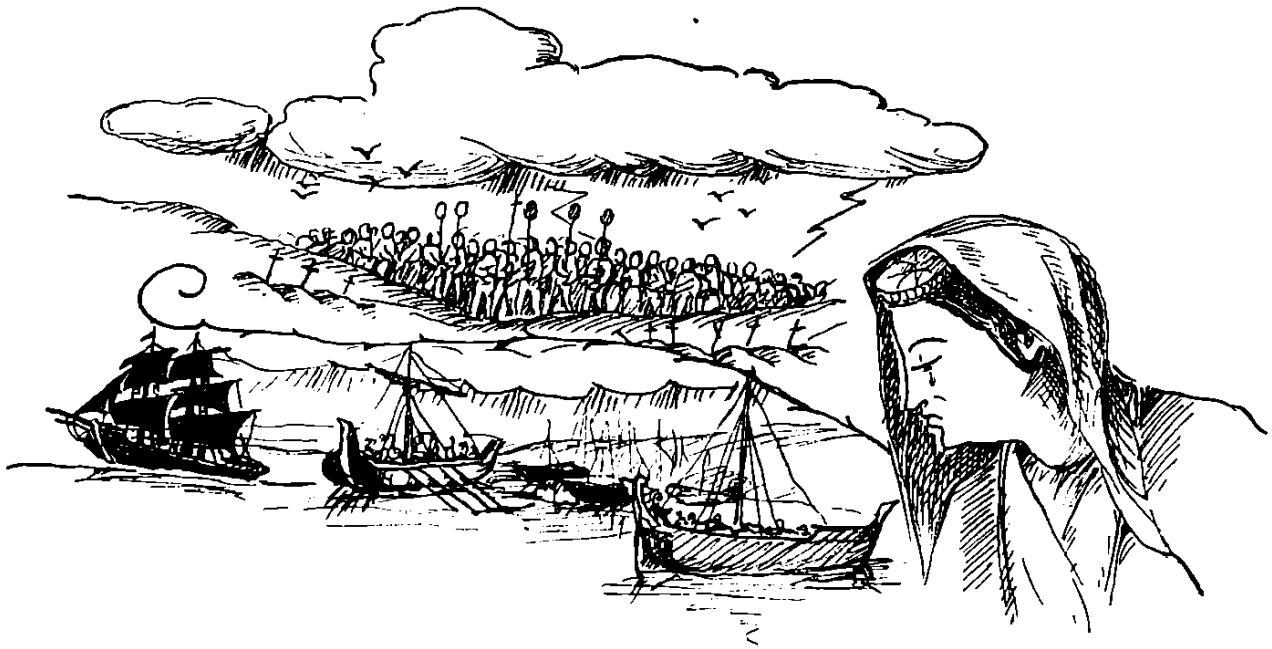
I V

ἐκλεῖσταν — ἔγυρε, κα = κάτω, ἐγονάτισεν = γονάτισε, ἐκουράεν =
κύρτωσε, στέκ'νε = στέκουν, ποῖσον = ποίησον· κάμε, πετρένεν κρε·
μὸν = πέτρινον κρημνόν, κεπία = περβόλια (κήπους), πρόατα = πρόβατα,
ἀνάλμεχτα = πού δέν τ' ἄρμεξαν, ἐγίδια = γίδες, χτήνισ = ἀγελάδες, πλυμὶν
εἰδικὸ ρόφημα γιὰ κτήνη, ροῖν = ρῶγα μαστοῦ, γουρνιάγουνταν = οὐρλιάζουν,
μαλῆς = εἰδικὸ ρόφημα γιὰ σκύλους, ᾽φῆκα = ἄφηκα· ἄφησα, βζύν' =
σβύνει, σπέλια = σπηλιά, ἴντιαν = ὅτιδήποτε, ἄφ'ς με = ἄφησέ με, θάρ·
κουναι = ἐνταφιάζομαι σίτᾱ = ἐνῶ ἅτὲν = αὐτήν κοφρακοφώλῃα = κο·
ρακοφωλή, ἐποταμίγαν = παρεσύρθησαν ἀπ' τὸ ποτάμι, δακροχαλαρδία =
δακρυοπλήμυρα,

V

- 118 Ἡ χαλαρδία ἡρίλεψεν ὁλόεν τὴν Ματσούκαν,
ἐπέρεν τὴν Λαραχανήν, ἕς σῆ Κουσπιδὶ ἐξύεν...
Ἑσεῖεν τὸ Καπίκιοϊν, ἡ Λιβερὰ ἡχαλέεν...
ἔρθεν ἕὰ ἡ Δανίαχα καὶ οὐλία τὰ χωρία,
ντ' εὐρίουσαν δεξιὰ - ζερβὰ ἕς σὰ δύο τὰ ποτάμια,
... Ἐκεῖ ἔρθεν κ' ἡ Σουμελά, κ' ὁ Βαζελώντς Ἀγιάννες.
- 124 Ὅς σὴν Ζύγαναν ποὺ ἔσανε καὶ ἕς σὸ Κουλάτ' π' ἐφάνθαν,
ἔρθαν καὶ κοντοστάθανε καὶ μὲ τοὶ ἄλλτ' ἐνώθαν,
ἐνώθαν τὰ κλαυρίματα καὶ τὰ μοιρολογίας,
κ' ἐσκέπασαν τῇ ποταμὶ τὸ βόεμαν τὸ ἄγρεν.
- 128 Ἄπ' ἕναν - ἕναν σείσκουνταν, ἀπ' ἕναν - ἕναν ροῦζ'νε,
τοὶ χωρίων τὰ ἐγκλησιὰς καὶ τὰ καμπαναρία
Τὰ καμπάνας ραγίσκουνταν, τὰ σήμαντρα τσακούνταν...
... Καὶ κροῦγ'νε χίλια σήμαντρα, καὶ μύρια καμπάνας...
Τὰ ράχᾱ ἐγκαλιάστανε, τ' ὕστερονὸν τὴν λαλίαν
ντ' ἐφῆκανε τὰ σήμαντρα, ντ' ἐφῆκαν τὰ καμπάνας
καὶ κάθαν χτύπον ἔκρουσαν ἕς σὰ σπέλᾱ τὰ βαθέα,
ν' ἀκούγ'ν σήμαντρα «τῇ Χριστοῦ» καὶ τὴν Λαμπρὴν καμπάναν.
- Ὁ Ἦλεν νὰ ἄφ'τ' τὸ κερίν, κ' ὁ Φέγκον τὰ καντήλας,
καὶ τ' ἄστρᾱ κ' ὁ Αὐγερινόν, ν' ἄφ'νε τὰ μανογάλια...
νὰ λειτουργοῖονταν οἱ Νέοι, οἱ Γέρ' ποὺ ἐπεστάθαν
καὶ οἱ Γυναῖκ' καὶ τὰ Μωρά, π' ἐπέμναν καὶ ἕ' ἐτάφαν...
140 καὶ οὐλ' ἐκεῖν', ἕς σῆ χαμονῆς ἕς σὴν στράταν ποὺ ἐχάθαν...

VI

141 Ἐνώθαν τὰ κλαυίματα καὶ τὰ μοιρολογίας,
ἐνώθαν οὐλ'... κ' ἐπήρανε τὴν ποταμὶ τὸν δρόμον...

Ἡ στράτα παῖστένευεν καὶ οἱ διαβάτ' ἔχ' ἐχώρναν.
Σὰ κάθ'αν βῆ'αν καὶ ποδάρ' ἐρχουσιν κ' ἄλλ' κ' ἐνοῦσαν,
ἃ σὰ χωρία τὰ μικρὰ καὶ τὰ κεφαλογώρια,
ἃ σὰ ψηλά, ἃ σὰ χαμελά, καὶ ἃ σὰ ποταμάκρᾱ...

147 Ἡ Σάντα ἡ περὶ φανος, ἡ δυσποποτισμέντσα,
ὅπισ' ἃ σὴν Γαλίαναν μοιρολογᾷ καὶ ἔρται,
ἐντάμωσαν τὴν Ὀλασσαν ἃ σὴ Τρίχας τὸ γεφύρι
ἐπέρνωσαν τὸ ποτάμ' καὶ μὲ τοὶ ἄλλ' ἃ σὴ ἐνώθαν...

Ἐσκῶθεν θοῆνος καὶ κλαυθμὸς τὴν ὥραν ντ' ἐνταμόθαν...
Τὰ δέντρα ἐχαμήλωσαν κ' ἐντούναν τὰ κλαδία,
τὰ πέτρας ἐνεστέναζαν κ' ἐκλαιγαν τὰ ποτάμια,
κ' ἡ **Σουμελᾶ**, κ' ὁ **Βαζελώντς** κ' ὁ **Περιστερεώτς**
πάγ'νε ἔμπροστὰ καὶ εὐλογοῦν. πάγ'νε ἀπὸ πίσ' καὶ κλαῖγ'νε.
... Κλαίγ'νε τὰ τόπ'ς ντ' ἐπέθαναν, τ' ἀνθρώπ'ς π' ἐμαυροζήναν.

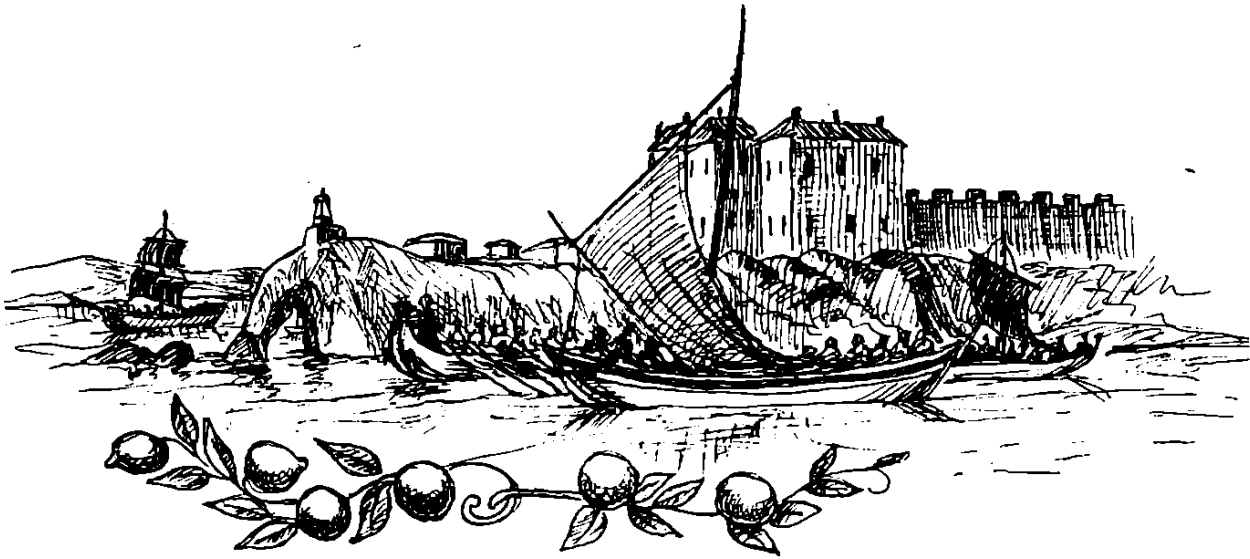
V

Χαλαρδία = πλήμνυρα, ἐγροίλειπεν = ξεχέρσωσε, ὀλόεν = ὀλόκληρος,
ἐξύεν = ξεχύθηκε, ἡγαλέεν = χάλασε, εὐρίουσιν = εὐρίσκοντο, ἔσανε =
ἦσαν - εὐρίσκοντο, κοντοστάθανε = κοντοστάθηκαν, ἄλλτς = ἄλλους, βοε-
τὸν = βοήν, ἄγρεν = ἄγριον, σείσκουνταν = σείονται, ρούζ'νε = πέφτουν,
τσακούνταν = σπάνουν, κροῦγ'νε = χτυπάνε, σπέληᾶ = σπήλαια, ἀκοῦγ'νε
= ἀκοῦνε, ἄφτω = ἀνάπτω, ἐπεστάθαν = ἀπέμειναν ἀποσταμένοι, ἐπέμναν =
παρέμειναν, ἐτάφαν = ταφήκανε, ἐχάθαν = χάθηκαν.

- 157 Ἦφτασαν ἀπάν' ἔς σὸ Τουμπίν, κ' ἡ θάλασσα ἐφάνθηεν...
 Ἦ σὸ Τουμπίν ὥς τὸ Γεφύρ' ὁ τόπον ἐγομῶθεν.
 σταυρὰ καὶ ἑξαπτέρυγα χρυσᾶ καὶ ἀσημένια...
 καὶ ἧ' ἔσανε μόνον χρυσᾶ, ἔσανε καὶ ξυλένια
 μαῦρα ἄμον τῇ Θανατῇ, τρανὰ ἄμον τῇ Χάρου.
- 162 Ἀντικρύς' ἄτς ἡ Θάλασσα, κι' ἀνατριχᾶς' τὸ κῆμαν
 Ἀφροὶ πίσσα ἐγέντανε, καὶ τὸ νερὸν κατράμι...
 Ἐσκέπασανε τὸ γιαλὸν σαντάλια καὶ καράβια
 Τὰ λαλάτσια τ' ἀκρογιαλί καὶ τῇ γιαλοῦ τὰ πέτρας
 οὐλᾶ ἀνθρῶπ' ἐγέντανε κ' ἐξύαν ἔς σὴν Διαφούνταν,
 ἐξύγαν ἔς σὸν Ἀεγοργόρ, καὶ ἔς σὴν Ἀεμαρίναν,
 καὶ κι' ἄλλο πλάν' ἔς σὴν Παπαντὴν καὶ ἔς σὸ παλὲν τὸν Μῶλον.
- 169 Ἡ θάλασσα τ' Ἐξώτειχα, ἄλλα κοννίς' καράβια
 ἄλλα σαντάλια ἔραξαν ἔς σ' ἔρημον τὸ γιαλὸν ἄτς...
 Καὶ τὸ φαρδὺν καὶ τὸ πλατὺν ἔκεινο περιγιαλί
 κ' ἐφαίνουτον ἂ σοὶ ἀνθρῶπ'ς, π' ἐξέβαν ἂ σὰ βίας...
- 173 Ἐκεῖ ἄραξεν τὸ Σινάπ', τοὶ καρabiῶν ἡ μίνα
 ἐκεῖ ἄραξεν τὸ Σαμψὸν τὸ θαλασσοδαρμένον·
 ἔμπρᾳ ἔχ' τὴν Ἀμάσειαν κι' ὀπίσ' ἔρται ἡ Μπάφρα
 μὲ τ' οὐλία τὰ ἀρχοντικὰ τῇ κάμπου τὰ χωρία.
- 177 Ἡ Ὀρτού, ἡ πεντάμορφη ἡ χρυσονοικοκύρα,
 Ἡ Οὔνγια τὸ θαλασσοπούλ', ἡ Οὔνγια ἡ μικρέσσα
 Ἡ Κερασούντα ἡ χλοερή, ἡ λεφτοκαρομάννα,
 Ἡ Τρίπολη πὺν στέκ' ψηλά, τῇ θάλασσας ἀφέντρια
 Ἡ Ἐλεβὴ τὸ ἥσυχον μικρὸν θαλασσοχώρι
 Τὰ Πλάτανα μὲ τὸ τρανὸν καὶ ξακουστὸν λιμάνι...
- 183 Οὐλία ἀτὰ τ' ἀτίμετα, τ' ἄξια χρυσοπούλια.
 ἄμον κορόνας, ντ' ἔδεξεν ὁ λίβας κ' ἡ φουρτούνα
 ἔφυγαν, ἔρθαν, ἔκατσανε σ' Ἐξώτειχας ἔς σὴν στράταν,
 ἔς σὴν στράταν τῇ Καστροπόρτας. ντὸ σύρ' κ' ἐμπαίν' ἔς σὸν Κάστρεν.

VI

Ἐχώρναν = χωροῦσαν, ποδάρ' = πόδι, βῆμα, δυσοποτισμέντσα = ὀμι-
 χλοποτισμέση, ἔρ'ται = ἔρχεται, ἐπέρνιξαν = περάσανε, ἐσχῶθεν = ση-
 κώθηκε, ἐντούναν = χτυποῦσαν, πάγνε = πηγαίνουν, κλαίγ'νε = κλαίουνε,
 τόπ'ς = τόπους, ἔσανε = ἦσανε, ἀνατριχᾶς' = ἀνατριχιάζει, σαντάλια =
 μεγάλα καίκια, λαλάτσια = βότσαλα, κι' ἄλλο πλάν' = παρὰ πέρος, πά-
 λην = παληόν, κοννίς = σαλεύει (ὅπως τὴν κούνια), ἔραξαν = ἀράξανε,
 ἐφαίνουτον = ἐφαίνετο, ἐξέγκαν = ἐξήγαγον· βγάλανε, μικρέσσα = μικρή,
 λεφτοκαρομάννα = φουντουκομάννα. κορόνας = κοράκια, ἔδεξεν = ἔδωξεν

VII

- 187 Ὁ Ἀε-Σάββας κρυφοκλαίει, κι' Ἀε-Φίλ'πον στενάζει
ὄνταν ἐλέπ'νε νὰ σουμών' τ' ἄκλερα τὰ καράβια
π' εἶχαν πανία δλόμαυρα, ὅκοινία ὀφειδένια,
π' εἶχαν κατάρτια ἄμον σταυρά, μαῦρα κι' ἀραχνιασμένα,
π' ἔρθαν ἀ σὴν Ἀνατολήν, μὲ θάνατου παντέραν.
- 192 Ἡ Ὁφ' μὲ τὰ χωρία θε, μὲ τ' ἔμορφα λαγκάδᾱ'
τὰ κρύα ποταμόνερα, τὰ ἥμερ' ἀκρογιάλια
π' εἶχεν τζαμία ντ' ἔκρυφταν εἰκόνας ἁγιασμένα
π' εἶχεν μολλάδες Χριστιανούς, χοτζάδες βαπτισμένους
ἐκλείδωσεν τὰ ἐγκλησιὰς κ' ἐπῆρεν τ' ἀνοιγάρια
'πῆρεν ἀ σὸ μαυρόχωμαν, κι' ἀ σὸ ἄσπρον τὴν πέτραν
κ' ἔρθεν μὲ τὰ φελούκας αἰς, κι' ἄραξεν 'ς σὴν Διαφούνταν !
- 199 Τὸ πορτοκαλολείβαδον, τὸ πράσινον τὸ Ρίζον,
ἐφῆκεν τὰ νεράντζια θε, τὰ χρυσοπορτοκάλλια,
ἐτυλίγεν τὰ φύλλα τονν, σάββανα μυρωμένα,
κ' ἔρθεν μὲ τ' ἄλλτς, ἔρθεν μὲ τ' οὔλτς, 'ς σὸ μαῦρον τ' ἀκρογιάλι.

Ἐρθανε καὶ τὰ Σδύρμενα, μὲ τὰ πολλὰ καίικια,
μὲ τοὶ πολλοὺς τοὶ ξενητειάντς, μὲ τοὶ καλὺς ψαλτάδες
ἔρθανε καὶ ἐξύγανε, κ' ἐγόμωσαν τὰ στράτας,
κ' ἐνώθανε μὲ τ' ἄλλουνούς, π' ἔρθαν ἀ σὰ ραχία...

Ν' ἄοιλοι ἐμέν... νὰ βαῖι ἐμέν... ντὸ εἶν' αἰτὰ ντ' ἐλέπω !!!

Οὔλ' ἐπέλεκαν τὸν γιालὸν κ' ἐφῆκαν τὰ τουμπία'
ἐκεῖν' π' ἔγκεν Ἀνατολή. κι' ἄλλ' π' ἔφερεν ἡ Δύση,
ἐκεῖν' π' ἔρθαν ἀ σὰ ψηλά, κι' ἄλλ' ἀ σὰ θαλασσάκρια,
π' ἔρθαν ἀ σὰ γειτονόπ'ς καὶ ἀ σὰ σιμοχώρια,
ἐ ν ὡ θ α ν ε καὶ ἔβαλαν 'ς σὴν μέσ' τὴν Τραπεζούνταν...

VIII

213 Ἡ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ, ἡ κυρὰ Βασίλισσα κ' ἀφέντρια
 χιλέχρονος νοικοκυρὰ καὶ πάντα νέησα νύφε,
 δοξασμέντσα καὶ ξακουστὴ κ' ἐλεύτερη καὶ σκλάβια,
 τὰ μαλλία τς ἐξάσπρισαν, τ' ὀμμάτια τς ἐθολώθαν
 τὴν ὥραν ντὸ ἐντίκουσεν ἀτόσα... καμονάντας...

Μαῦρα ἐφόρνευ λώματα, μαῦρον μαντήλ' ὅς σ' ὀμμία τς,
 μαῦρον ζωνάρ' ὅς σὴν μέσεν ἀτς, καὶ κόκκινα σαντάλια...

Ἐγκαλιάστεν ἀτς οὐλουνούς μὲ τὴν ψὴν καὶ τ' ὀμμάτια,
 κ' ἀμίλετοι κ' ἐκεῖν' κ' Ἀτέ, ὅς σὰ κάστρα ἀνεφόρτσαν.
 Ἐποῖκαν τόπον, ἐνοιξαν κ' Ἐκείνε ἐμπροδέβεν
 ψηλὴ, λεγνὴ, περήφανη, Λαραχανῆς ἐλάτη...

VII καὶ VIII

σουμών(ουν) = πλησιάζουν, πανία = πανιά, σκοινία = σχοινιά, ὀφειδένια
 = φειδίσια, ἀνοιγάρια = κλειδιά, φελούκα = βάρκα, πορτοκαλολείβαδον
 = λειβάδι ἀπὸ πορτοκάλια, ἐτυλίγεν = τυλίχτηκε, ξενιτιάντ'ς = ξενιτεμένους,
 ἐλέπω = βλέπω, ἐπέλεκαν = ἄφησαν, ἔγκεν = ἤνεγκεν · ἔφερεν, θαλασ-
 σάκρια = ἀκροθαλασσιές, γειτονοτόπ'ς = γειτονότοπους, σιμοχώρια = πλη-
 σιόχωρα.

νέησα = νέα, νύφε = νύφη, καμονάντας = καῦμούς, λώματα =
 ἐνδύματα, ὀμμία = ὄμους, μέσεν ἀτς = μέσης της, ἀνεφόρτσαν = ἀνηφό-
 ρησαν, ἐποῖκαν = ἔκαμαν, ἐνοιξαν = ἀνοιξαν, ἐμπροδέβεν = πέρασε ἐμπρός,
 σαντάλια = σανδάλια.

IX

224 Ἀπὸ Θεοῦ ἐρχίνεσαν νὰ κροῦγ'νε τὰ καμπάνας,
χωρὶς Δεσπότη διαταγὴν καὶ Διάκου συνεργίαν...
Ἀγέρις κ' ἡ Θεοσκεπάστος καὶ ἡ Ἀγία Μαρίνα
ἐρχίνεσαν μὲ τὰ μικρά, τ' ἐλαφρὰ καμπανόπα,
μὲ τὰ βαρέα, τὰ τρανὰ τ' Ἐξώτειχα Ἀγιάννες,
ἐβρόντεσεν Ἀε - Γοργόρις, βοᾷ Ἀε - Βασίλης,
Ὑπαπαντὴ καὶ ὁ Χριστόν, κι' Ἀε - Γιάννες τῇ Δᾶφούντας...

231 Ἐξέγκεν λάμπιν θεϊκόν, τ' Ἀγία - Σοφιάς ὁ τροῦλον
Ὁ Ἅγιος Εὐγένιος ἔλαμψεν ἄμον Ἑλεις,
Ἀστράφτ' ἡ Χρυσοκέφαλος κι' ἀντιφεγγίς τὸ Κάστρεν,
Ἀε - Φίλ'πον λαμποκοπᾷ κι' ἡ θάλασσα ἀσημοῦται...

Τ' Ἐλεούσας ἀποθαμμέν', ἔψανε τὰ κερία...
καὶ τ' Ἀε - Σάββα φώταξεν, τὸ τρανὸν ἡ καντήλα...
Τ' ἐρημοκλήσια τὰ μικρά, κι' οὔλια τὰ παρεκκλήσια
ἐφώταζαν... κ' ἐφώτιζαν !.. ὅς σὴν Γῆν ἄστρᾶ ἐγένταν...

239 Καμπάνας μικρὰ καὶ τρανά, ἐγένταν οὐλᾶ ἓναν !
Ἐναν καμπάναν κρεμαστόν, ἃ σ' οὐρανοῦ τὴν μέσεν
ἀργοσαλεύ' καὶ ἀργοκρούει ἀπάν' ὅς σὴν Τραπεζοῦνταν
καὶ κρύφτ' τὸν Ἑλιν ἃ σ' ἀνθρώπ'ς, τὸ Κάστρεν ἃ σὸν Ἑλεν.

Κλαίει τὸ καμπανοχτύπεμαν κι' ἀντιδονίζ'ν τὰ κάστρᾶ
τῇ καμπάνας τὸ μοιρολόϊ, ντὸ κλαίει τὴν Τραπεζοῦνταν.
Ἀπάν' ὅς ἀγοῖκον λείμψανον, ἀγοῖκον κρούει καμπάνα !

X

246 Ἀκόμαν ἔτον μεσημέρ' τς κί' ἐροῦξεν ἡ σκοτία.
Οὔλια μαῦρα ἐγέντανε 'ς σὴν Γῆν καὶ 'ς τὰ Οὐράνια,
ἐβζύγαν τ' ἄστρᾱ τῇ νυχτός, καὶ τ' ἄστρεν τῇ ἡμέρας,
καὶ οἱ ἀνθρῶπ' ἐφαίνουσαν φαντάσματα κ' ἰδκιάδες
καὶ νιὰ λαλίαν ἔκουγες... καὶ νιὰ ζωῆς ἀνιάσιμᾱν...

251 Ἔφτασαν 'ς σὸν Καστρότοιχον... Ἐρχίνεσαν ν' ἐμπαῖνε...

Τρανὸν φωνήν, τρανὸν βοήν ἀέρας ἐγομῶθεν.
Ἵς σὴν ἀρχὴν ἄμον ντὸ μουγκρίζ' ν' τὰ βούδια. ἀπὲς' 'ς σὴν Δύσαν
ἕστερα ἄμον θάλασσας βοετὸν καὶ φουρτούνα...
ἄμον τὰ ὄρᾱ ἅ σὸν σεισμὸν ντὸ ροῦζνε καὶ κυλίου...
ἄμον χίλια βροντέματα καὶ χίλια χαλαρδίας...

Τρανὸν φωνήν... Τρανὸν βοήν... Ὁργή !.. καὶ Παρακάλια...

258 «Ἀνοίξτεν νέα μνήματα καὶ παλαιὰ ταφία,
ἀνοίξτεν σιδηρόπορτας τῇ Ἑλᾷ ἀραχνιασμένα,
ἀνοίξτεν κλειστὰ στόματα, δίχως γλῶσσαν καὶ χεῖλᾱ,
ἀνοίξτεν χέρια ἄκλερα κι' ἀγκάλιας ὀστουδένια...
ἔσκέρται τ' αἶμαν τὸ χουλέν, ντ' ἐφέκετεν 'ς σὸν κόσμον...

263 Ὁ Θάνατον καὶ ἡ Ζωή, ἀγκαλιασμέν' ἄς κείνταν...

«Μανάδες ποὺ ἐφίκετεν πόρτας καρακωμένα,
Κυροῦδες ποὺ περμένε σας ἀκόμαν τ' ὀρφανά σου
Ἀδελιρόπα ποὺ κλαῖγ'νε σας ἀδελφια κι' ἀδελφάδες,
Παιδιά ποὺ ἐφέκετεν ἄκλερους Κίρ' καὶ Μάναν...
Ἄντρα ! π' ἐφῆκες ἄχαρον καὶ ἔεραν τὴν γυναῖκα σ'
Κοδέσπενα π' ἀπώλεκες τὸν σύντροφο σ' ἔς σὴν χώραν

- 270 «Οὔλ' ποὺ ἐσέβετεν ἔς σὴν Γῆν, κ' ἐσέβετεν ἔς σὸ χῶμαν,
ἔς σὸ χῶμαν, τῇ Γενηᾷς ἐσοῦν κτῆμαν, καιροὺς καὶ χρόνια,
πάππον πρὸς πάππον, ἐλαφρόν, γονέον πρὸς γονέον...
κληρονομία ἃ σὸν Θεὸν καὶ ἃ σὰ γονικά σου,
τὸ χῶμαν ντ' ἐπερμένε σας, κ' ἐμᾶς πα ἐπερμένεν...

«Σκωσέστ' ἄτό, μὲ τὸ κιφάλ', μὲ τὰ στουδένια ὠμία,
σεῖστ' ἄτὸ μὲ τὰ γόνата, μὲ τῇ χερὶ τὰ στοῦδια...
κ' ἐβγαῖτεν ἃ σὰ μνήματα, ἐβγαῖτ' ἃ σὰ ταφία...

- 278 «Ἐβγαῖτεν οἱ ἀποθαμμέν'... Οἱ ζωντανοὶ θ' ἐμπαῖνε !

Ἐγέντονε Συντέλεια, Δευτέρα Παρουσία...
ἐχπάγαν κ' ἐκρεμίγανε τὰ δέντρα ἃ σὰ ρίζας
ἡ ρίζα ἐγέντονε κορφή, καὶ ἡ κορφή ἔς σὸ χῶμαν...
Ἀπάν' - ἀφκὰ ἐγύρτσανε τὰ ράχᾱ καὶ τὰ κάμπους...
Τὰ ποτάμια ἐκλώστανε, πάγ'ν ἔς σὰ πεγαδομάτια.

- «Δέχν' ἃ σ' ὀσπίτια τουν τ' ἀνθρώπ'ς, τ' Ἀγ'ς ἃ σὰ ἐγκλησίας
καὶ νιὰ ἔς σὰ σπέλᾱ ἀφίν' ἐμᾶς καὶ νιὰ ἔς σὰ ραῖορμία,
286 νιὰ ἔς σὰ ὀμάλᾱ τ' ἡμερα, καὶ νιὰ ἔς σ' ὀρμάνᾱ τ' ἄγρᾱ.

Οὐρανὸν ἐπεδέβε μας, κ' ἡ μαύρη γῆ ἔκὶ σκῶν' μας...
ἡ Θάλασσα ἐπέμ'νε μας, τὸ πέλαγος περμέν' μας...

IX

συνεργία = συνεργασία (βοήθεια), καμπανόπα = κιμπανούλες, ἀσημοῦται
γίνεται σὰν ἀσημι, ἔψανε = ἄναψαν, ἐφώταξαν = φωταβολοῦσαν.

289 «Ἡ μαυρο-θάλασσα ὑγρόν, κι' ὁ βυθὸν δίχως χῶμαν,
ἐκεῖ ταφὴν κ' ἀνοίγεται, μνήμαν κ' στερεοῦται,
ἐκεῖ κερὶν κ' ἀφκεται, θυμίαμαν κ' καίει
μνημόσυνον κ' γίνεται, σταυρὸν ποῦ νὰ καρφοῦται !..

«Τὸ χῶμαν ντ' ἐγκαλιάστε σας ἐμᾶς πα νὰ ὀκεπάζ' μας. .
ἡ βρεχὴ τ' Οὐρανοῦ ἐμοῦν νὰ ροῦζ' καὶ νὰ δροσίζ' μας...
ὁ ἦλεν τῇ ραχὶ ἐμοῦν ν' ἐβγαίν' καὶ νὰ χουλαίν' μας
τὸ κοιμητήρ' νὰ πραινίζ', νὰ σκουτουλίζ' τὸ χῶμαν,
μανουῤιάκια τὴν Ἄνοιξιν, τουτουγιάδες τὸ Θέρος,
μάραντα τον Μοιόπωρον, τὸν χεϊμωγκὸν λιβάνι...

299 «Τζῖξετε μας Ἑσεῖν... Τζῖξετε μας... τὸ αἶμαν ἐσοῦν εἶμες...
Βασιληάδες κι' Ἀρχιερεῖς, Ὅσοι κι' Ἀγιασμένοι
ποισέστεν τόπον καὶ ἔς ἐμᾶς... ν' ἐμπαίνομε νὰ κεῖμες...
Γιὰ ἔβγαῖτεν καὶ ἀφῆστε μας εὐκαιρα τὰ ταφία.

Ἐβγαῖτεν οἱ ἀποθαμμέν'... οἱ ζωντανοὶ... θ' ἐμπαῖνε...

X

μεσημέρτς = μεσημέρι, ἐροῦξε = ἔπρεσε, ἡ σκοτία = τὸ σκοτάδι, ἐβ-
ζύγαν = σβύσανε, ἔκουγες = ἄκουες. σιντζία = μιλιά, ἀνιάσμα = ἀναπνοή,
βούδια = βώδια, ἀπέσ' = μέσα, ὦτ'ιν = αὐτί, ἔκ'σεν = ἄκουσε, ταφία
= τάφον, χεῖλᾱ = χεῖλη, στουδένια = κοκκάλινα, χουλέν = θερμό, ἐφέ-
κετεν = ἀφήσατε, ἄς κείνταν = ἄς κείνται - ἄς κοιμοῦνται, καρακωμένα =
μανταλωμένα, κυροῦδες = πατέρες (γονεῖς), ἀπώλεκες, = ἀφῆκες, χώρα =
οἱ ξένοι, ἐσέβετεν = εἰσήλθατε, γενηᾱς = γενεᾱς, σκωσέστε = σηκώστε, σει-
στε = ἀποσεῖσατε σιούδια = ὁστά, ἐχπάγαν = ξερριζώθηκαν, ἐκρεμίγαν,
= γκρεμίστηκαν, ἐκλώστανε = γυρίσανε - ἐπέστρεψαν πάγ'νε = πηγαίνουν
πεγαδομάτια = κεφαλόβρυσες, δέχ'νε = διώχνουν, Ἄγ'ς = ἁγίους, νιὰ
= οὔτε, ραχ'ορμία = χαράδρες, ὁμάλᾱ = πεδιάδες (ὁμαλά), ὀρμάνᾱ = δάση
ἔπεδέβε μας = μᾶς ποράτησε, σκῶν' = σηκώνει (θέλει), ἐπέμνε = ἀπέμεινε,
περμέν' = περιμένει, κεῖμες = κείμεθα, βρεχὴ = βροχὴ ροῦζ' = πέφτει
χουλαίνει = ζεσταίνει, σκουτουλίζ = εὐωδιάζει - μανουῤᾶκια - τουτουγιάδες, μάρ-
ραντα = εἶδος λουλουδιῶν, θέρος = θέρος, χεϊμωγκὸν = χεϊμῶνας, τζῖξετε
= λυπηθῆτε, ἐσοῦν = σας, ποισέστεν = κάμετε, ἔβγαῖτεν = βγῆτε, εὔ-
καιρα = ἄδεια.

XI

304 Ὁ λόγον κ' ἐτελείωσεν καὶ ἡ βοή κ' ἐστάθην·
ἔστραψεν καὶ ἐβρόντεσεν κ' ἐσείγανε τὰ κάστρα...

Ἀπὸν ἅσιν Καστροτόχον, καὶ ἀπὸν ἅσιν παλάτι,
τῇ Παναγίας τὸ Ζωνάρ', τ' ἐφτάχρωμον ἐπλώθεν
καὶ ἔλαμψεν ἡ Θάλασσα, ἡ Γῆ καὶ τὰ Οὐράνια.

Ἀπὸς καὶ ἀπὸν ἔς τὰ χρώματα, ἔς σὴν μέσ' τῇ φωτασίᾳ
ῥάνθεν ἡ Χρυσοκέφαλος μετὸν Χριστὸν ἔς τὰ χέρια.
Μαργαριτάρια ἔλαμπαν ἔς σὴν ἄκρην τ' ὀμμάτια τς
ντ' ἐγύριζαν καὶ ὀλουνοῦς ἐτέρωναν θλιμμένα
313 καὶ ὀλόγερα τς, ἐπέταναν χίλιοι μύροισι ἀγγέλοι.

Ἐροῦξαν οὐλ' ὅς σὰ γόνατα, κ' ἐποίνανε μετάνοιαις
 Ἐψάλνανε τὸ «Ὡσανὰ» καὶ τὸ «Τῇ Ὑπερμάχῳ...»
 Ἐντάμην ψάλλ'νε κ' οἱ ἁγγέλ'. Κά' ξᾶν κροῦ'ν τὰ καμπάνας...
 ... Κι' ἀκούγεται ἀπὸ ψηλά, ψηλὰ ἀ σὰ Οὐράνια,
 ἔναν φωνήν, τρανὸν φωνήν, σὰν ἀπ' ἁγγέλου στόμαν.

- 319 «Ἀποθαμμέν' θὰ ἀπομέν', ἀδὰ ὅπου ἐτάφην
 «Ἴλιιάδες χρόνια φύλακες, καὶ μέρες μυριάδες...
 «καὶ ἄλλ' ἀτόσα κι' ἂν διαβαίν', θὰ μέν' καὶ θὰ περμένε,
 «θὰ ἀναμένε τὴν Λαμπρὴν καὶ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη...
 «θὰ ἀναμέν' τὸν γυρισμὸν καὶ τῇ Ξενιτεμένε.

- 324 «Ἐσᾶς ἄλλοῦ θὰ στείλω σας, ἄλλο λαλεῖ σας χῶμαν...
 «ἄλλο γραμμένον ἔχετεν, κ' ἡ Μοίρα σουν ἔν' ἄλλο.

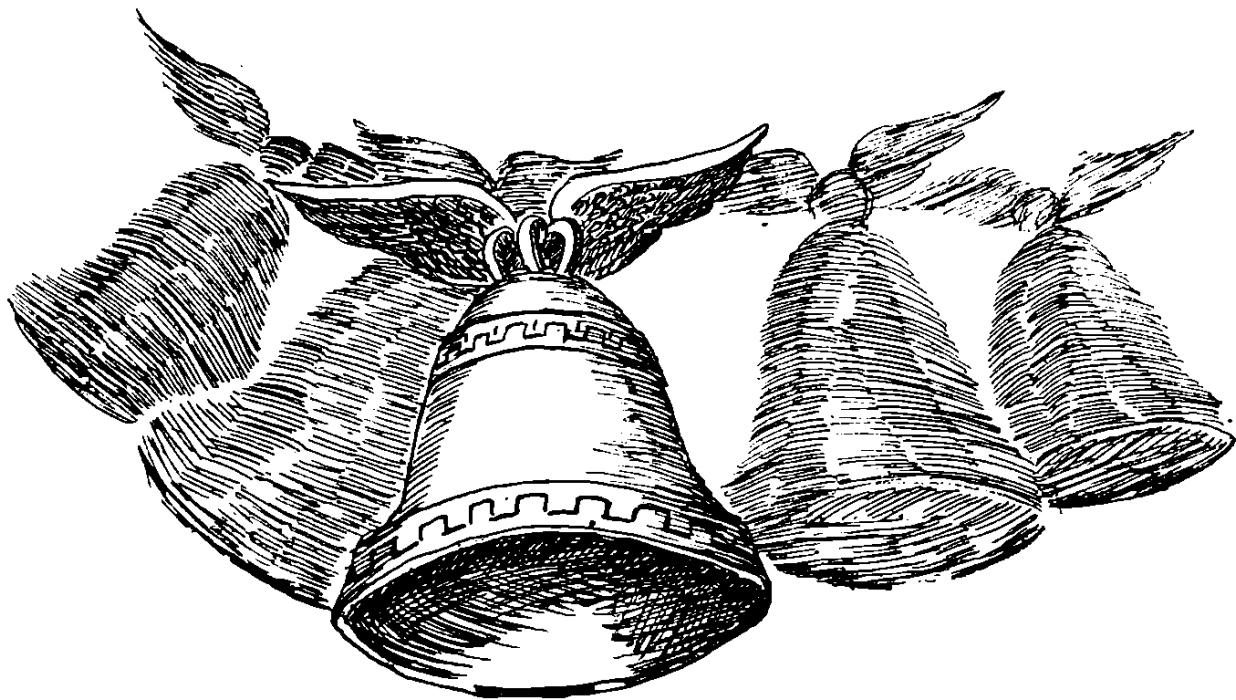
«Μὲ τὴν εὐχὴ μ'.. μὲ τὴν εὐχὴ μ'.. καὶ μὲ τὴν εὐλογία μ'..
 «Ἐσὸ καλὸν καὶ ὁ δρόμος σουν, ὁμάλ' καὶ μέλ' καὶ γάλαν
 «Ὁ δρόμον ντὸ εὐλόγεσα, ἡ στράτα ντὸ εὐχέθα
 «Θὰ ἔν' στράτα καὶ γυρισμοῦ κι' Ὀρομαν Ξενιτέα.

XI

ἐστάθεν = σταμάτησε, φωτασίαις = φωταψίας, φάνθεν = φάνηκε, ἐτέρ-
 νανε = κυττάζανε, ἐπέταναν = πετοῦσαν, κρούν' = κρούουν, ἀδὰ = ἐδῶ,
 ἐθάφταν = ταφῆκαν, θὰ μέν' = θὰ μένουν, λαλεῖ = σᾶς προσκαλεῖ, περμένε
 = περιμένουν, ὁμάλ' = ὁμαλή, μέλ' = μέλι, ὄρομαν = ὄνειρο, ξενι-
 τέα = ξενιτευμένου.

XII

ξᾶν = ξανά, ἔρχεσαν = ἄρχισαν, κ' ἔχ' = δὲν ἔχει, ποπᾶν = παπᾶν,
 ὁρόματα = ὁράματα, θλίφκεται = θλίβεται.

ΧΙΙ

330 Ἀπὸ Θεοῦ ξᾶν ἔρχεσαν νὰ κροῦγ'νε τὰ καμπάνας,
χωρὶς Δεσπότη διαταγὴν καὶ Διάκου συνεργίαν
Καμπάνας μικρὰ καὶ τρανὰ κροῦγ'ν δοξολογίαν.
Τὸ ἓναν κρούει καὶ τραγωδεῖ, τὸ ἄλλο κρούει καὶ κλαίει
Κι' ἄσ' ὅλων τὸ τρανύτερον βαρυαναστενάζει
ντὸ ἧ' ἔχ' ἀνθρώπ'ς ν' ἀκοῦγ'ν' αὐτό, ποπᾶν ν' ἐφτάει μετάνοιας.

336 Χρόνια ἔρθαν κ' ἐπέρασαν, καιροὶ ἔρθαν καὶ πάγ'νε
καὶ ἡ καμπάνα τὸ τρανόν, ἀναμέν'... δίχως γλῶσσαν...

Ἐμπαίν' ἀέρας καὶ βοᾷ, ἄνεμος καὶ μουγκρίζει
ἐμπαίν' εὐχὰς καὶ τραγωδεῖ, μπαίν'ε κατάρας κλαίει,

Ἐμπαίνει καὶ τ' ὁρόματα τ' ἡμέρας καὶ τῇ νύχτας,
καὶ κρούει... καὶ κλαίει... καὶ τραγωδεῖ καὶ θλίφκεται ὁ Κόσμον...

Ἡ «ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ» γράφηκε τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1950 καὶ δημοσιεύθηκε στὸ πρῶτο τεῦχος τῆς «Ποντιακῆς Ἑστίας» ποὺ κυκλοφόρησε τὸν ἴδιο μῆνα.

Συνεκίνησε πολὺ τὸν Ποντιακὸ κόσμον καὶ ἡ κριτικὴ στάθηκε εὐμενής· γιὰ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ τῆς χαμένης πατρίδας.

Λίγοι ἦσαν τότε οἱ συνδρομηταὶ τῆς «Ποντιακῆς Ἑστίας» καὶ μὲ τὴν ἐξάντληση τοῦ τεύχους ἐκείνου, πολλοὶ ζητοῦσαν ἐπίμονα τὴν ἀναδημοσίευση τῆς «ΚΑΜΠΑΝΑΣ».

Ἡ διεύθυνσις τῆς «ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ» πάντοτε ἤθελε νὰ ικανοποιήσῃ τὴν ἀπαιτήση αὐτὴ τῶν φίλων τῆς, καὶ εἶνε εὐτυχής· γιὰτὶ ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ προσφέρει τὴν εὐχαρίστηση αὐτὴ σὲ πολλοὺς καὶ νέους ἀναγνώστας καὶ φίλους τῆς, ὡς δῶρον, ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ περιοδικοῦ εἰς τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἐκδόσεως του.

Χάρις στὴν πολύτιμη συμβολὴ τοῦ συνεργάτου μας ζωγράφου φίλου κ. Σταύρου Καλεβρᾶ, ἡ σημερινὴ ἀνατύπωσις κοσμήθηκε μὲ ἐξαιρετικὰς συμβολικὰς εἰκόνες ποὺ ἐνεπνεύσθη ὁ καλλιτέχνης μας ἀπὸ τοὺς οἰκίους τοῦ κειμένου.

Τὴν 21 Ἰανουαρίου τοῦ περασμένου χρόνου γιορτάσθηκαν μ' ἐπισημότητα τὰ τετράχρονα τῆς «Ποντιακῆς Ἑστίας».

Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἑορτασμοῦ, ὠμίλησαν εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς Εὐξείνου Λέσχης οἱ κ. κ. Θ. Φωτεινόπουλος, Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Στ. Ἐκπαιδεύσεως Βορ. Ἑλλάδος καὶ ὁ κ. Εὐρ. Χειμωνίδης, ἐκπαιδευτικὸς, διὰ τὴν Ποντιακὴν Λαογραφίαν καὶ τὴν συμβολὴν τῆς «Ποντιακῆς Ἑστίας» σ' αὐτή.

Ὁ κ. Χειμωνίδης, σὲ σύντομη ἀνάλυση τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ κ. Φίλωνος Κτενίδου, μίλησε εἰδικώτερα γιὰ τὸ ποίημά του «Ἡ Καμπάνα τοῦ Πόντου».

Μὲ τὴν ἀναδημοσίευση τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν «Πεντάχρονων» τοῦ Περιοδικοῦ, παραθέτομεν καὶ τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία ἐκείνη τοῦ κ. Χειμωνίδου.

...Ἡ «Καμπάνα τοῦ Πόντου» εἶναι ἓνα ποίημα μὲ ὅλα τὰ λογοτεχνικὰ στοιχεῖα που χαρακτηρίζουν τὴν ὥριμη δημιουργία.

Ἄν ἐγγράφετο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπετυγχάνετο ἡ ἐναρμόνιση τοῦ περιεχομένου μὲ τὸ ἐκφραστικὸ μέσον στὸν ἴδιον βαθμὸ πού ἐπιδέχεται τὸ ποντιακὸ ἰδίωμα στὸν ποιητὴ, πράγμα πολὺ ἀμφίβολο νομίζω, τὸ ποίημα τοῦτο θὰ εὗρισκε πανελλήνια ἀναγνώριση. Ἀλλὰ καὶ ἡ σημερινὴ μορφή του δὲν μειώνει καθόλου τὴν λογοτεχνικὴ ἀξία του, αὐτὴν χάθ' ἑαυτήν.

Ὅπως εἶπα, εἶναι ἓνα λυρικὸ ἀφήγημα.

Θέμα του τὸ ξεκίνημα ἀπὸ τῇ γῇ τῶν πατέρων, γιὰ τὴν ἐλεύθερον Πατρίδα.

Στὴν τεχνικὴ μορφή τοῦ στίχου, ὁ ποιητὴς ἐδιάλεξε τὸν συνήθη δεκαπεντασύλλαβο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἐγραψε — ὅπως λέει ὁ ἴδιος γιὰ ἓνα ἄλλο ποίημά του — «σύγχρονο τραγούδι σέ παλὸ σκοπὸ». Καὶ κατώρθωσε νὰ μετουσιώσῃ τὰ χαρίσματα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ στὴ δική του δημιουργία.

Ἡ περίπτωσις τῆς προσωπικῆς ποιήσεως μὲ τὴν μορφή τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, δὲν εἶναι μοναδική. Ὁ Κώστας Κρυστάλλης, ὁ γλυκύτατος ὕμνητὴς τῆς ἐλληνικῆς φύσεως, πού μιλάει στὴν ψυχὴ τοῦ κάθε Ἑλλήνου, θὰ μπορούσε ἄριστα νὰ τοποθετήσῃ αὐτὴ θέσιν τοῦ ὀνόματός του τὸν χαρακτηρισμὸ «δημοτικὸς».

Ἡ ὁμοιότης τῆς «Καμπάνας» — γιὰ νὰ ξαναγυρίσωμε στὸ θέμα μας — μὲ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, γίνεται φανερὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀκόμα: Τὸ συμβολικὸ πουλὶ εἶναι κι' ἐδῶ ἐκεῖνο, ποὺ διαλαλεῖ τὸν χαλασμὸ σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Τραγικῆς μεγαλοπρεπείας ὅμως, μ' ὅλην του τὴν λιτότητα, εἶναι τὸ σκηνικόν: Ἐρειπωμένο τὸ παλάτι, γεμᾶτο τσουκνίδες, μὲ ὕρθιον μόνον ἓνα παραστάτην θύρας, χωρὶς ἐπανωθύριον (Στίχ. 19 - 28)

Καθισμένο λοιπὸν ἐκεῖ, στὴν ἔρημη σκοπιά του, τὸ πουλὶ παρακολουθεῖ τὸν ξεσηκωμό. Ἐνα - ἓνα, περνοῦν τὰ χωριὰ τοῦ Πόντου, ἀκολουθώντας τὸ δρόμο τῆς ἀποδημίας.

Πρώτη ἡ Κρώμνη, τὸ χωριὸ τοῦ ποιητοῦ. Ἀδυναμία του, ἀνθρώπινη ἄλλωστε καὶ εὐκολονόητη; Ἴσως. Ἀλλὰ καὶ κάποιος ἄλλος λόγος. Τὸ λέει ὁ ἴδιος, καὶ εἶναι ἀλήθεια.

Ἡ Κρώμνη εἶναι ἡ μάνα τοῦ σύγχρονου ποντιακοῦ τραγουδιοῦ «Τῇ χαρᾷ τὸ πουλὶν, τῇ τραγωδί ἡ μάνα» κατὰ τὴν ἀφθαστη ποντιακὴ παρομοίωση. Σύμβολόν της ἡ λύρα. Ἡ λύρα, ποὺ πρόκειται νὰ σιγήσῃ.

Τῆς ἀξίζει λοιπὸν τὸ προβάδισμα.

Ἐδῶ ὁ ποιητής, ἔξω ἀπὸ τὸν καλοφτιαγμένο στίχον καὶ τὴ σφιχτοδεμένη φράση ποὺ εἶναι, ἄλλωστε, γνωρίσματα ὅλου τοῦ ποιήματος, παρουσιάζει βαθὺ καὶ ἀγνὸ αἶσθημα, μὲ δύναμη φαντασίας ἀνυπέρβλητη.

Τὸ ξύλον τῆς λύρας γίνεται κασέλα μωροῦ, οἱ χορδὲς φορτοδέματα, γιὰ νὰ φορτωθῇ, ἡ ἄμοιρη, τὸ λείψινον τῆς ψυχῆς της. (Στ. 85 - 90)

Μὲ πραγματικὸν λυρισμό, μὲ τὸ ἴδιον βαθὺ αἶσθημα, ξεχύνονται τὰ λόγια τοῦ μοιρολογιοῦ σὰν θερμὴ ἱκεσία στὸν Θεὸ νὰ κάμῃ τὸ θαῦμα του καὶ νὰ ματαιωθῇ τὸ κακό.

Ἡ ἱκεσία ἀνοβλύζει ἀπὸ τὴν ψυχὴ ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ σκύβουν τὰ βουνά, ἄλλα γονατίζουν, κι' ὅλα ἀφουγκράζονται τὸ μοιρολόϊ, καὶ θλίβονται καὶ κλαῖνε: (Στίχ. 76-93)

Καὶ γιὰ τὰ ὅλα αὐτά; Γιατὶ ἡ ἐπιμονὴ γιὰ τὴν παραμονὴ στὸν Τόπο, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ βαρύτερη θυσία;

Ὁ ποιητής, σὲ δύο στίχους, μὲ τοὺς ὁποίους τελειώνει τὸ μοιρολόϊ, ἐμφανίζει τὸν ὕστατον πόθον τοῦ κάθε Ποντίου.

«...» Ἀφ' ὧς με ἄδᾳ νὰ θάψκουμσι

ᾧ σὸν τόπον ντ' ἐγεννέθα...» (Στ. 94 - 111)

Ἀλλὰ τὸ θαῦμα δὲν γίνεται, καὶ ἡ πομπὴ ἀρχίζει τὸ δρόμον της. Ὅλο καὶ μεγαλώνει. Κάθε τόσο κι' ἄλλο χωριὸ προστίθεται, τὸ καθένα μὲ ὅ,τι ξεχωριστὸ τοῦ δώρησε ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ σὲ φυσικὸ χάρισμα καὶ σὲ προκοπὴ ἀνθρώπινη. Συνάκολουθοῦν τὰ μοναστήρια, καὶ εὐλογοῦν καὶ κλαῖνε.

Σύντομα, παραστατικά, μὲ εἰκόνες ζωηρές, τὸ θέμα ξετυλίγεται γοργὰ καὶ προχωρεῖ ἀβίαστα καὶ μὲ καθαρότητα ποὺ θυμίζει κρυσταλλένιον νερό, καθὼς ξεπετιέται ἀπὸ πλούσια νερομάννα! Γεμάτη πάθος καὶ φαντασία εἶναι ἡ ἀφήγησις.

Ἡ Τραπεζούντα, «ἡ κυρά, Βασίλισσα κι' ἀφέντρα, χιλιόχρονη νοικοκυρά, καὶ πάντα νέα νύφη», ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ ποιητής, εἶναι ὁ τελευταῖος σταθμός. (Στ. 112)

Ἐκεῖ καταλήγουν τὰ θλιβερά καρβάνια «ἀσὰ ψηλά καὶ ἀσὰ θάλασσάκρια, ἀσὰ γειτονοτόπᾳ καὶ ἀσὰ σιμοχώρια». Καὶ ἀπὸ 'κεῖ θὰ ἀπευθύνουν τὸν στερνὸ χαιρετισμὸ στὴν πατρικὴ γῆ, πρὶν πάρουν τὸ δρόμο τὸν ἀγύριστο.

Ὁ ποιητής παρουσιάζει ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, ποὺ ξημεροβραδιάζεται στὴν ἄμμουδιὰ τῆς παραλίας, στὸ ὕπαιθρο, ἐν ἀναμονῇ πλοίων γιὰ τὴν ἀναχώρηση, κατεχόμενο ἀπὸ συναίσθημα ἀπογνώσεως

Ὅσοι ἔζησαν τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες, διατηροῦν ἄσβεστη στὴ μνήμη τους τὴν εἰκόνα, καὶ δὲ βρίσκουν καθόλου ὑπερβολικὴ τὴν ἀνατριχιαστικὴ ἐπίκληση τῶν ζωντανῶν πρὸς τοὺς νεκρούς, ποὺ σὰν τρανὴ βοή ὑψώνεται στὸν οὐρανό:

«Ἐβγάτεν οἱ ἀποθαμέν' οἱ ζωντανοὶ θ' ἐμπαίν'νε!...» (Στ. 250-302)

Ἡ Μοῖρα ὁμως ἄλλα ἔχει γραμμένα. Θὰ γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποῦ ἀνεξιχνίαστοι εἶναι αἱ βουλαί.

Ὁ ποιητής ἄφησε ἐδῶ τὴν καρδιά του νὰ μιλήσῃ. Ἀνιχνεύει τὴ θεϊκὴ βούληση, καὶ πιστεύει ὅτι κατορθώνει νὰ τὴν ἐξιχνιάσῃ. Ὁ δρόμος ποὺ εὐλογήθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, θὰ εἶναι καὶ «δρόμος γυρισμοῦ» καὶ «ὄνειρο ξενιτεμένου». (Στ. 318-328)

Δὲν κάμνει χρῆση ποιητικῆς ἀδεΐας, ποὺ δὲν ἔχει, ἄλλωστε, σχέση μὲ τὸ περιεχόμενο ἑνὸς ποιήματος, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκφραστικὴ του μορφή.

Ἀπλῶς θέλει νὰ γλυκάνῃ τὸν πόνο μὲ μιὰ ἀκτίνα αἰσιοδοξίας, ν' ἀνταποκριθῇ στὴν ἀνάγκη κάποιος παρηγοριᾶς καὶ μιᾶς ἐλπίδας, ποὺ νὰ κάνῃ τὴ ζωὴ ἄξια νὰ τὴν ζῇ κανεὶς. Πολὺ ἀνθρώπινο καὶ πολὺ φυσικό!

Ἡ σύνδεση μὲ τὸ Μεγαλοῖδεατικὸ ὄνειρο εἶναι φανερὴ, ὅπως ὅμοιος εἶναι κι' ὁ τρόπος τῆς προσφορᾶς τῆς ἐλπίδας αὐτῆς, μὲ τὶς καμπάνες ποὺ σημαίνουν καὶ μὲ τὴ θεϊκὴ φωνὴ ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τὰ Οὐράνια.

Ἀνεδαφικὸς ὀραματισμός, θὰ μπορούσε νὰ πῇ κανεὶς. Δὲ νομίζω! Γιὰ τὴ σημερινὴ γενεά, βέβαια. Μά, ὅταν τὸ μέτρο τῆς ἐκτιμήσεως μεταφέρεται ἀπὸ τὴ μιὰ γενεά στὶς πολλὰς γενεές, ἀπὸ τὸ χειροπιαστὸ σήμερα στὸ ἄδηλο μέλλον, ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀτόμων στὴ ζωὴ τῶν λαῶν, τότε τὸ μέτρο ἀλλάζει, καὶ ἓνα σημερινὸ ἀνεδαφικὸ ὄνειρο μπορεῖ νὰ μπῇ στὴν περιοχὴ τῆς πιθανῆς πραγματώσεως, μὲ κάποιον τρόπο, ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι πάντα πολεμικός. Φτάνει νὰ ὑπάρχῃ τὸ ὄνειρο. Ἄν λείψῃ, τότε παύει νὰ ὑπάρχῃ κι' αὐτὴ ἀκόμα ἡ προϋπόθεση τῆς πιθανότητος. Καὶ γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, ποὺ δὲν ἐμεγαλούργησε μονάχα μέσα στὰ σύνορα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἀλλὰ ὑπῆρξε ἀπόστολος τοῦ φωτός τῆς σὲ χῶρες μακρινές, εἶναι κρίμα νὰ σβήσῃ κάθε ὄνειρο.

Γι' αὐτό, ὁ ποιητής τῆς «Καμπάνας τοῦ Πόντου» δὲ θέλει νὰ χαλάσῃ τὸ γλυκὺ ὄνειρο, κι' ὅταν ἀκόμα ἔχει πεισθῇ μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων, ὅτι εἶναι ἀπραγματοποίητο γιὰ τὴ γενεά, ποὺ ζήτησε νὰ θερμάνῃ τὴν ψυχὴ τῆς μ' αὐτό.

Ἡ κ α μ π ά ν α τ ο ὦ Π ό ν τ ο υ, ἡ κ α μ π ά ν α ἡ μ ε γ ά λ η περιμένει, βουβή, δίχως γλῶσσα. Περιμένει τὸ γυρισμὸ τοῦ ξενιτεμένου. Ὡς τότε, θὰ κυλᾷ ἡ ζωὴ, ὅπως κυλᾷ, μὲ χαρὲς καὶ μὲ θλίψεις, μὲ κλάμα καὶ τραγούδι, μὲ ἀναπολήσεις καὶ μὲ ὄνειρα . . .

E. X.

- ΕΝΑΣ** Ἦ, ἔμορφα! Ἦσεῖν πίνετεν τὸ ρακὶν ἔσουν ἄμαν τὸ παπὸρ (σφυρίζει) ἐπιδέβεν τὸ Τεγερμέντερε (σφυρίζει) Νῖκο ἔχάσες τὸ πιλέτον. (ὅλοι γελοῦν κοροϊδευτικά)
- ΜΙΑΤΟΣ** Νέπαι ἔχάσαμε τὸ πιλέτον, ἄμαν ἔκαζάνεψαμε τὴν νύφεν (σφυρίζει)
- ΕΝΑΣ** Γιὸκ τζάνουμ! Καὶ ποῦ ἔν;
- ΜΙΑΤΟΣ** Ἦ χα! (δεικνύει τὸν Χατζῆν)
- ΕΝΑΣ** Νέπαι ἄσικτιρ ἅπ' ἄτουκές, μεθυσμένον ἐθάρρεσές με; Μὲ τὰ μουστάκια νύφεν ἔκαζάνεψετεν; Κρῖμαν ἔς σὸ πιλέτον. (σφυρίζει)
- ΜΙΑΤΟΣ** Ἦ ἐσὺ μεθυσμένος εἶσαι! Τὸν κυρ-Χατζῆν κ' ἐγνώρισες ἄτον; Τῇ Κλειῶς τὸν πατέραν. Ἐδῶκεν τὴν εὐχὴν ἅτ'. Ὁ Νῖκον θὰ παίρ' τὴν Κλειῶν.
- ΕΝΑΣ** (στὸν Χατζῆ) Μῶ τὴν πίστη σ'. Ὅϊ νὰ ποδεδίζω—τὰ μουστάκια σ' τεμὲκ ὁ Νῖκον θ' ἀπομέν ἄδᾶ, ἡ παρέα μουν ἢ θὰ χαλάεται; Ἐὰν θὰ πίνωμε ἐντάμαν τὸ ρακὶν ἔμουν (τὸν ἀγκαλιάζει) ἔλα ἄς φιλῶ σε. (στοὺς ἄλλους) Ὅλαν ντὸ κᾶθεστεν. Ἦσεῖν ἐπαλαλώθετεν; (στὸν κεμεντζετζῆ) Παῖξον νέπαι ἄς χορεύομε (σφυρίζει πρὸ δυνατὰ) Γαλήνη ρίζα μ', λάλ' τῇ γειτονίας τὰ κορίτζᾱ ὁσήμερον θὰ δεβάζωμ' ἄτο κί.
(Ἡ Γαληνὴ ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ)
- ΜΙΑΤΟΣ** Ἐσὺ ἐστὰ Γαλήνη. Τὰ κορίτζᾱ τ' ἐμὸν δουλεία εἰν'. (φεύγοντας) Λελεύ ἄτα ἐγὼ (σφυρίζει).

Ἀρχίζει ὁ χορὸς «ὁ μ ἄ λ». Σὲ λίγο μπαίνει ὁ Μίλτος μὲ 4—5 κορίτσα καὶ πιάνονται στὸ χορό. Ἀκολουθεῖ τὸ «λ α γ κ ε υ τ ὀ ν» καὶ ἂν ὑπάρχουν χορευταὶ τῆς «σ ἑ ρ α ς» κλείνει ἡ αὐλαία μὲ τὴ «σέρα».

Α Υ Λ Α Ι Α

Τέλος τῆς Γ' πράξεως

Τ Ε Λ Ο Σ Τ Ο Υ Ε Ρ Γ Ο Υ